

Problematika hybridů zběhovce jehlancovitého (*Ajuga pyramidalis*) na některých jihočeských lokalitách

Hybrids of *Ajuga pyramidalis* in some localities in South Bohemia

Vojtěch Dolejšek⁽¹⁾ • Petr Koutecký⁽¹⁾

Abstract: This study analyses hybridization of *Ajuga pyramidalis* and *A. reptans* or *A. genevensis* at some localities in South Bohemia. Flow cytometry was used to examine the hybrids and parental species in order to detect the intensity of hybridization and possible backcrosses. Hybrids of *A. pyramidalis* and both other species were found. While *A. ×adulterina* (*A. genevensis* × *A. pyramidalis*) is rare, *A. ×pseudopyramidalis* (*A. pyramidalis* × *A. reptans*) is found at multiple sites and backcrossing to the parental species is present. The later hybrid seems to replace *A. pyramidalis* over the course of succession unless new suitable microhabitats are created by disturbance.

Key words: *Ajuga pyramidalis*, flow cytometry, hybrids.

Abstrakt: Příspěvek řeší problematiku hybridů zběhovce jehlancovitého (*Ajuga pyramidalis*) se zběhovcem plazivým a z. lesním (*A. reptans*, *A. genevensis*) na vybraných jihočeských lokalitách. Hybridní a rodičovské druhy byly vyšetřeny pomocí průtokové cytometrie s cílem dokumentovat intenzitu hybridizace a případné zpětné křížence. Byli nalezeni kříženci *A. pyramidalis* s oběma dalšími druhy. Zatímco *A. ×adulterina* (*A. genevensis* × *A. pyramidalis*) je vzácný, kříženec *A. ×pseudopyramidalis* (*A. pyramidalis* × *A. reptans*) byl nalezen na několika lokalitách, kde dochází ke zpětnému křížení s rodičovskými druhy. Tento kříženec zřejmě v průběhu sukcese postupně nahrazuje druh *A. pyramidalis*, pokud opakovanými disturbancemi nevznikají nová mikrokroviště vhodná pro tento druh.

Klíčová slova: zběhovce jehlancovitý (*Ajuga pyramidalis*), hybrid, průtoková cytometrie.

Úvod

Zběhovce jehlancovitý (*Ajuga pyramidalis* L.) je vytrvalá rostlina z čeledi hluchavkovité (*Lamiaceae*). Je to celoevropsky rozšířená rostlina s dosti disjunktním areálem roztrhaným do mnoha arel. Roste především v oceanické části Evropy a ve vysokých horách (např. Pyrenejích, Alpách a Karpatech) (Meusel & Jäger 1978). V České republice se vyskytuje vzácně. V Česku nalezneme více lokalit v jižních Čechách na Třeboňsku, v Blanském lese a na Písecku, dále na Karlovarsku a v Podkrusnohoří a ve Slavkovském lese, kde má druh v rámci České republiky nejpočetnější výskyt (P. Tájek 2006–2013 v databázi Pladias, Chytrý et al. 2021).

Zběhovce jehlancovitý je bylina s krátkým, někdy větveným oddenkem bez nadzemních výběžků. Tvoří kompaktní, někdy značně mohutnou listovou růžici. Květenství je klas lichopřeslenů podepřených výraznými listeny fialové barvy. Květy jsou nejčastěji fialové (Slavíková 2000), vzácně se vyskytují albinotiční jedinci nebo jedinci s květy růžovými (Dolejšek & Blahovec in Lepší & Lepší 2018). Klíčovými znaky, které z. jehlancovitý odlišují od našich dalších druhů, jsou: absence nadzemních výběžků, lodyhy chlupaté na všech 4 plochách, listy přízemní růžice krátce řapíkaté až přisedlé (odlišení od *A. reptans* L., který má lodyhy chlupaté na dvou protilehlých plochách a listy růžice dlouze řapíkaté), listy a listeny celokrajné až oddáleně laločnaté, horní listeny 2× delší než

¹⁾ Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Přírodovědecká fakulta, Katedra botaniky, Braňšovská 1760, CZ – 370 05 České Budějovice, e-mail: VojtaDolejssek@seznam.cz, kouta@prf.jcu.cz